

Bilag til Bet. o. Lovf. om Sikring af Udløbet ved Hvide Sande.

her findes baade Rødkløver og Hvidkløver i Mængde. „Dobsteder“, lange og ofte ret brede Rønder og flade Bækkener i Engene, indeholde Fioringræs (*Agrostis alba*), Knæbøjet Rævehale, Harrilgræs, Rød Svingel m. fl. 3) Endelig findes *Agrostis-Eng* med Fioringræs, Harrilgræs, Rød Svingel og Hvid Kløver. Disse Enger staa nærmest ved Marskenge, medens egentlige Marskenge mangle. De ere udbredte i Holmbo Kær, ved Von Aa og i det hele paa det laveste Niveau. Kunstig Vanding synes at fremkalde en mere marskagtig Karakter. Alle Engene staa under Vand om Vinteren; dette bevirker, at de højt liggende Katteslæg-Enger vanskeligt kunne dyrkes, da Udlæget ødelægges om Vinteren.

Engene omkring Stadil Fjord, saaledes Syd for Agersbæk, Nørre Enge og Dobenge (Syd for Ejstrup) og maaske ogsaa Halkær Eng, som jeg ikke kender af Selvsyn, forholde sig i det væsentlige som Engene ved Von-Aa. Dog er Klæglagene mindre mægtige, jo nordligere man kommer.

Alle disse af Klæg dækkede Enger ere naturligvis opstaaede i en Tid, da en mere aaben Forbindelse mellem Fjord og Hav tillod en regulær Marskdannelse oven over Tørvelagene, medens disse rimeligvis under Stenalderens Sænkingsperiode fik den Plads, de nu indtage. Af stor Interesse er den Analyse af Klægens Kiselalger, som findes hos Rambusch (S. 44); den viser, at de næsten alle ere Saltvandsformer. At Marsken i lange Tider har baaret en Marsk-Vegetation, maaske endog rige Afgrøder, saaledes som Marsken ved Sønderjyllands Vestkyst, er neppe tvivlsomt. Men senere, da Forbindelsen mellem Fjord og Hav blev ringere, da Vandet i Fjorden blev mindre og mindre salt, kom de Nord fra strømmende Vandmasser til i høj Grad at influere paa Engenes Vegetation. Marskengenes Præg udvaskedes mere og mere, idet Gestplanter fik stadig større Betydning for Sammensætningen af Engenes Plantevækst. Historiske Oplysninger (saadanne foreligge neppe) ligge vel ikke til Grund for dette Ræsonnement, men der er ingen Grund til at tvivle om dets Rigtighed.

3) *Velling Fjordenge* (ca. 350 Tdr. Land) ere ikke Marskenge, men Gestenge, for en stor Del rørbevoksede, i alt Fald paa de yderste Dele. Vandet staa ogsaa om Sommeren meget højt. Bunden er Materiale, der er opstaaet ved Nedbrydning af Fjordens østlige Kyst, og det hele Engereal er dannet saa sent som i Midten af det 19. Aarhundrede (om den formentlige Aarsag, se Rambusch, S. 203).

4) *Velling Marsk*, hvorved her forstaaes Arealerne Nord for Mejlby Bæk i Syd, indtil Ulkjær i Øst, mod Nord begrænset af det Moraneland, hvorpaa Venner og Nørby ligge, og mod Vest af en lav Strandvold med Vejen Velling-Haldby, Grænselinien mellem Velling Fjordeng og Velling Marsk. Størrelsen er mellem 800 og 900 Tdr. Land. Jordbunden er over det meste Tørv, men Tørven er indtil en Afstand af ca. 2,000 Alen fra Vejen Velling-Haldby dækket af Klæg. Disse Klæglag ere gennemgaaende meget tyndere end paa Engene langs Von Aa; sædvanligvis naa de ikke over 50 Centimeter; de ere kun faa Steder og yderst ude noget mægtigere, inderst inde kun faa Centimeter tykke.

Vegetationen er over største Delen af Arealet (naar den ikke er paavirket af Kunstgødning) en i økonomisk Henseende meget tarvelig, væsentlig Katteslæg-Enger med Stargræsser og meget smaa Mængder Kløver; disse Enger svare altsaa til den første Slags Enger, som nævntes under Omtalen af Engene langs Von Aa. De sammesteds omtalte Aira-Enger have i Velling Marsk en langt mindre Udstrækning og ere indskrænkede til Arealerne lige Øst for Bækmande-Bro. *Agrostis-Enger* med Harrilgræs o. s. v. forekomme kun indenfor Aira-Engene, nemlig i Rønder og Fordybninger, og spille en endnu mindre Rolle her end paa Engene ved Von Aa. Dog viser der sig Spor af denne marskagtige Vegetation lige saa langt, som Klægen rækker.

Efter Udsagn af forskellige kyndige Mænd have Engene paa Velling Marsk for 40—50 Aar siden været meget bedre end nu. Der avledes da ganske anderledes gode Afgrøder. Og dette sættes i Forbindelse med, at Vinterstormene den Gang førte Saltvand ind over Engene, hvilket nu ikke sker. Dette maa forstaaes saaledes, at den bedre Afgrøde maa have bestaaet af en større Part Marskgræsser; disse ere som nævnt overordentlig stærkt aftagende, og Gestgræsser have taget Overhaand.

Selvfølge sig stamme Klæglagene og Marskvegetationen fra en Tid, da Fjorden havde en mere aaben Forbindelse med Havet; men som allerede fremhævet: saavel Klæglagene ringe Tykkelse som Marskvegetationens nu tilbagetrængte Tilværelse tyde